

บทที่ 3

การดำเนินงานและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้านล้านนา คือซอพื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการศึกษาลักษณะการคงอยู่ของซอ ในเรื่องรูปแบบ และองค์ประกอบของซออดีต-ปัจจุบัน โอกาสการแสดงอดีต-ปัจจุบันในงานต่าง ๆ กลุ่มผู้ฟังอดีต และปัจจุบัน กลุ่มผู้จ้างอดีตและปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน ล้านนา (ซอ) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด การคงอยู่ทางวัฒนธรรม แนวคิดการปรับตัว แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและ แนวคิดการถ่ายทอด เป็นแนวคิดหลักเพื่อใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา และรวบรวมข้อมูล และมีการแผนในการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเพลงพื้นบ้าน ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยจึงได้ ค้นคว้าและศึกษาข้อมูลจากหนังสือและเอกสารทั้งเอกสารทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของ ล้านนา เอกสารที่เกี่ยวข้องในด้านเพลงพื้นบ้านจากภาคต่าง ๆ ทั้งนี้หนังสือและเอกสารเหล่านี้ ผู้วิจัยได้จัดข้อมูลที่ได้จากเอกสารออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากเอกสารหลักและข้อมูลจาก เอกสารรอง

1) ข้อมูลจากเอกสารหลัก ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับซอพื้นเมืองโดยตรงในส่วนที่มีผู้ทำการศึกษาหรือรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อเขียน รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา รวมไปถึงรูปถ่ายการแสดง เทปบันทึกเสียงและวิดีโอที่มีผู้รวบรวมไว้ใน สถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาลัยครู วิทยาลัยนาฏศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม เป็นต้น ข้อมูลจาก เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้กล่าวถึงการแสดงซอในแง่มุมต่าง ๆ กันออกไป เริ่มตั้งแต่การให้

ข้อมูลเกี่ยวกับการขอในเบื้องต้น การสะท้อนภาพของการขอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญและบทบาทของการขอในสังคมล้านนาทั้งในส่วนที่เป็นสิ่งให้ความบันเทิง สื่อบ้านและส่วนประกอบในพิธีกรรม

ข้อมูลในส่วนของความเป็นมาของเชียงใหม่และการพัฒนาของขอในแต่ละยุคสมัยจะนำมาใช้ในส่วนของบริษัทจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับข้อมูลที่ได้จากผู้วิจัยได้จากเอกสารหลักจะนำมาใช้ประกอบในการเปรียบเทียบ อ้างอิงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในภาคสนาม หรือจากการแสดงจริงที่มีในปัจจุบัน รวมทั้งเพื่อใช้ในการศึกษาพัฒนาการของขอและการเปลี่ยนแปลงของการแสดงขอที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลง และการคงอยู่ของการแสดงในส่วนต่าง ๆ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของขอ

2) ข้อมูลจากเอกสารรอง ได้แก่ เอกสาร ตำรา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อเขียน และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดเชียงใหม่ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน งานเขียนและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพลงและการละเล่นพื้นบ้านโดยทั่วไปและของภาคเหนือ การวิเคราะห์ในด้านการคงอยู่ของเพลงและการละเล่นในลักษณะต่าง ๆ ตลอดจนถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ การถ่ายทอดและการปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ในส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นข้อเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านในแต่ละภาค และข้อมูลด้านเพลงพื้นบ้านในแง่มุมต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำไปใช้ในการศึกษา เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เอกสารด้านข้อมูลของจังหวัดเชียงใหม่ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปะการแสดงและการละเล่น นำมาใช้ในส่วนของบริษัทจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

2. วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา โดยใช้เครื่องมือ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การสังเกต

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยใช้สังเกตกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการเข้าร่วมและประกอบกิจกรรมกับช่างขอในงานเลี้ยงครูขอประจำปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยและช่างขอผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งเพื่อให้เกิดการยอมรับผู้วิจัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมการเลี้ยงครูประจำปีนี้เป็นโอกาสดีที่ผู้วิจัยจะได้ทำความรู้จักกับศิลปินช่างขอคนอื่น ๆ ที่มาร่วมในงานเพิ่มเติม ซึ่งในแต่ละงานที่ผู้วิจัยเข้าร่วมจะมีช่างขอในจังหวัดเชียงใหม่เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตพฤติกรรมและการประกอบกิจกรรมของกลุ่มช่างขอได้อย่างหลากหลาย และเห็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำในงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ตามปกติผู้วิจัยไม่สามารถพบได้ในงานที่มีการแสดงขอตามปกติ เช่น การประกอบพิธีกรรมในงาน การขอในงาน และการร่วมกลุ่มของช่างขอจำนวนมากในงาน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังถือโอกาสในการพูดคุยซักถามกับช่างขอได้เป็นจำนวนมาก ทำให้ได้รับข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการขอเพิ่มเติมจากการสังเกตและสัมภาษณ์ในเวลาปกติ

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการแสดงขอภายในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโอกาสและลักษณะที่ต่าง ๆ กัน โดยผู้วิจัยจะทำการติดตามข้อมูลการแสดงขอได้จากทางวิทยุที่มีการประกาศการจัดงานบุญตามสถานที่ต่าง ๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงติดตามไปสังเกตในงานที่นำขอมาแสดงในงาน ได้แก่ งานปอยหลวงงานบุญประเพณีอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในวัด การขอในงานไหว้ครูของสถาบันต่าง ๆ และการขอสาธิตในการเสวนาเรื่องดนตรีวิถีพื้นบ้าน ในการสังเกตผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิจกรรมทุกส่วนของการแสดงขอตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการขอ ได้แก่ ขั้นตอนการแสดง เทคนิคการแสดง ลูกเล่นของช่างขอ การใช้ภาษา เนื้อหาที่นำมาขอ การสนทนาของช่างขอกับคู่ถ้องของตน การไหว้ครู การสนทนาของช่างขอกับผู้มาร่วมฟังขอและพฤติกรรมอื่น ๆ ที่กระทำในระหว่างขอ เป็นต้น ในการสังเกตการขอในแต่ละงานนี้ผู้วิจัยยังถือเป็นโอกาสที่ทำความรู้จักกับช่างขอและทำการสัมภาษณ์ช่างขอที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกับผู้วิจัยในช่วงพักการขอ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเกตกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายในงานนั้น ๆ โดยเน้นกลุ่มที่มาร่วมฟังขอเป็นหลัก โดยเป็นการสังเกตพฤติกรรมของผู้ฟังขอ เช่น ปฏิกริยาของผู้ฟังที่มีต่อช่างขอ และเนื้อหาที่ช่างขอขับร้อง สังเกตลักษณะของกลุ่มผู้มาฟังขอว่ามีกลุ่มคนกลุ่มใด วิถีใดมาฟังขอบ้าง เป็นต้น และผู้วิจัยยังถือโอกาสทำการสัมภาษณ์ผู้ฟังขอบางส่วนในงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลของกลุ่มผู้ฟัง

2.2 การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ชัดเจนผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์ทั้งแบบเจาะลึกและสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มศิลปินช่างขอที่ยังแสดงชออยู่ภายในจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วยกลุ่มที่เป็นช่างขอรุ่นเก่าคือกลุ่มช่างขอที่มีประสบการณ์ในการขอมานานประมาณ 25 – 30 ปีขึ้นไป จนสามารถถ่ายทอดการขอสู่ช่างขอใหม่ ๆ ได้ และกลุ่มที่เป็นช่างขอรุ่นใหม่ คือช่างขอที่มีประสบการณ์ในการขอมานไม่เกิน 10 ปี หรือเป็นผู้ที่กำลังเรียนชออยู่ในปัจจุบัน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลเสริมในเรื่องที่กลุ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับการขอในฐานะของผู้ฟัง หรือผู้ว่าจ้าง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถึงว่ามีประสบการณ์เกี่ยวกับขอมานในระยะเวลาหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 2 กลุ่มด้วยกันประกอบด้วย กลุ่มผู้ที่เคยฟังชอหรือยังนิยมฟังชออยู่จนถึงปัจจุบัน กลุ่มผู้ที่เคยมีการว่าจ้างหรือเชิญช่างขอไปขอในงานของตน

ลักษณะในการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อและประเด็นที่จะทำการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนหน้าในลักษณะคำถามปลายเปิดสำหรับการสัมภาษณ์มี 2 แบบ คือ

1) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ลักษณะนี้เพื่อให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการตอบคำถาม และสามารถพูดคุยอย่างอิสระในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการสัมภาษณ์ในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการทำงานด้านชอในอดีตถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของผู้ถูกสัมภาษณ์ในอดีต ความคิดเห็นเกี่ยวกับชอในปัจจุบัน โดยผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการเล่าเรื่องของตนเองได้อย่างไม่จำกัด ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ในช่วงแรกของการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือช่างขอ เพื่อให้ผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคุ้นเคยและสนิทสนมกันได้เร็วขึ้น และนำไปสู่การสัมภาษณ์ข้อมูลในระดับลึกต่อไป

การสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบนี้ผู้วิจัยยังนำไปใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ฟังชอและผู้ว่าจ้างในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการขอ เพื่อให้ทราบถึงความนิยมและเหตุผลในการฟังชอของผู้ฟังแต่ละคน รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลในการว่าจ้างชอของผู้ที่นิยมว่าจ้างขอมมาแสดงในงาน ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งจะนำมาตรวจสอบกับประเด็นหัวข้อใน

การวิจัย อีกส่วนหนึ่งใช้ในการความเข้าใจเกี่ยวกับเบื้องหลังของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคน เช่น วิธีชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นต่าง ๆ ตามหัวข้อการวิจัยทั้งประเด็นใหญ่และประเด็นย่อยต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิจัยที่ละเอียดและมีความถูกต้องสมบูรณ์ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จึงเป็นคำถามที่เจาะจงคำตอบในประเด็นนั้น ๆ โดยเฉพาะ ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับลักษณะการแสดงขอ รูปแบบการแสดง วิธีการเรียนและการถ่ายทอดการขอ การปรับรูปแบบในการแสดง เทคนิคการแสดงขอ บทบาทหน้าที่ที่มีในงานแสดง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในช่วงแรกของการทำความรู้จักโดยจะเป็นการถามในประเด็นคำถามในหัวข้อหลัก ๆ ก่อนต่อมาภายหลังเมื่อผู้วิจัยมีความสนิมสนมและคุ้นเคยกับช่างชอคนนั้น ๆ แล้วจึงเริ่มคำถามเจาะลึกในประเด็นหัวข้อย่อยต่อไป

2.3 การบันทึกเทปการแสดง(อัดเสียง)และจากการสัมภาษณ์

เนื่องจากเรื่องที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นเรื่องของการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นในขณะที่ผู้วิจัยเข้าชมการแสดงซึ่งเป็นการขับร้องของช่างชอจึงจำเป็นต้องมีการบันทึกบทชอที่ช่างชอขับร้องลงเทปบันทึกเสียง เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาในการชอในงานต่าง ๆ ได้ละเอียด เพราะการรับฟังจากงานเพียงอย่างเดียวไม่สามารถบันทึกรายละเอียดของคำชอที่ช่างชอใช้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้บันทึกคำสัมภาษณ์ของช่างชอในช่วงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลที่สมบูรณ์ เพราะประเด็นคำถามบางอย่างผู้สัมภาษณ์จะให้คำตอบที่ค่อนข้างยาว และมีรายละเอียดที่สำคัญอยู่มาก การจดบันทึกคำสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียวจึงไม่มีความละเอียดพอ ผู้วิจัยจึงต้องทำการบันทึกคำสัมภาษณ์ไปพร้อม ๆ กับการจดบันทึกไปด้วย

2.4 การบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลคือ การทำบันทึกข้อมูลอย่างย่อขณะสัมภาษณ์ โดยจดบันทึกเฉพาะข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ หรือคำหลัก ๆ ของเรื่องนั้น ๆ จากนั้นจึงทำการเรียบเรียงขยายความเพิ่มเติมในภายหลัง ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ทำการบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ลงเทปบันทึกเสียงด้วย เพื่อนำไปถอดความข้อมูลจากเทปในภายหลัง การบันทึกข้อมูลลงเทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยใช้เฉพาะกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพราะข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีรายละเอียดมากยากต่อการจดบันทึกย่อเพียงอย่างเดียว จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปมาลงในสมุดบันทึกอีกครั้ง และทำการเรียบเรียง จัดแยกข้อมูลในเทปออกตามประเด็นและหัวข้อต่าง ๆ ในการวิจัยต่อไป ข้อมูลที่ได้หลังจากการเรียบเรียงและ

จัดแยกประเด็นต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยจะดูความสมบูรณ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขอและการสังเกตจากการแสดงขอในงานต่าง ๆ โดยตรง รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มศิลปินช่างขอ โดยพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ เหตุผลที่ศึกษาในระดับจังหวัดเนื่องจาก จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ทั้งยังเคยเป็นศูนย์การทางการเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนาในอดีต โดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมทางภาคเหนือตอนบน วัฒนธรรมหลาย ๆ ด้านมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะศิลปะการแสดงของเชียงใหม่มีลักษณะและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากศิลปะการแสดงในภาคเดียวกัน ในที่นี้รวมไปถึงเพลงพื้นบ้านคือขอของเชียงใหม่ด้วย

ผู้วิจัยเริ่มต้นการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในภาคสนามภายหลังจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขอจนทราบถึงแหล่งที่มีช่างขออยู่จำนวนมาก คือ อำเภอแมริม พร้าว และสันป่าตอง โดยผู้วิจัยได้เริ่มต้นการเก็บข้อมูลที่บ้านป่าแะ ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม เป็นแห่งแรก เนื่องจากอยู่ใกล้ตัวเมืองมากกว่าอำเภออื่น ๆ ทำให้สะดวกต่อการเดินทาง ช่างขอที่ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในระยะแรกได้แก่ พ่อจันทร์ตา ต้นเงิน และ แม่จันทร์สม สายธารา โดยช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลกับช่างขอทั้งสองท่านยังเป็นช่วงแรกการศึกษาปรากฏการณ์ของผู้วิจัยอยู่ ข้อมูลที่ได้ในช่วงแรกจึงเป็นลักษณะของการนำข้อมูลเพื่อนำเสนอในปรากฏการณ์เป็นส่วนใหญ่

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าเก็บข้อมูลกับช่างขออีกจำนวนหนึ่งจากคำแนะนำของพ่อครูจันทร์ตา ต้นเงิน และอีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยทำความรู้จักจากในงานที่มีการนำขอไปแสดง ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยได้จากช่างขอและหัวหน้าคณะขอจะเป็นข้อมูลในเรื่องการขอเป็นหลัก รวมไปถึงการแสดงขอในงานต่าง ๆ ที่ช่างขอแต่ละคนได้มีโอกาสไปขอ ข้อสังเกตเกี่ยวกับกลุ่มผู้นิยมฟังขอและกลุ่มผู้ว่าจ้าง รายละเอียดการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักมีดังต่อไปนี้

พ่อครูจันทร์ตา ต้นเงิน อายุ 79 ปี มีประสบการณ์ในการขอมานาน เป็นช่างขอคนแรก ที่ผู้วิจัยทำความรู้จักและเป็นช่างขอรุ่นครูที่อาวุโสที่สุดในกลุ่มช่างขอที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย พ่อครู

จันทร์ตาได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการขอที่มีในอดีตและปัจจุบันอย่างคร่าว ๆ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการขอซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในส่วนของบริษัท

แม่ครูจันทร์สม สายธรา อายุ 68 ปี ศิลปินแห่งชาติประจำปี 2539 สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-ขับซอ) เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องของการขอเป็นอย่างดี เป็นผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการขอในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งให้รายละเอียดของการขอต่าง ๆ

พ่อครูศรีใจ พุทธราช อายุ 66 ปี อยู่ที่บ้านเกาะกลาง ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง เชียงใหม่ เป็นผู้ให้ข้อมูลการขอแก่ผู้วิจัยในช่วงแรกของการเก็บข้อมูล โดยให้รายละเอียดด้านการขอ และความเปลี่ยนแปลงของการขอในอดีตถึงปัจจุบันอย่างละเอียดทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในเรื่องของการขอได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ หรือชื่อในวงการคือ บัวซอน เมืองพร้าว อายุ 58 ปี อยู่ที่บ้านต้นรุ้ง อำเภอพร้าว ศิลปินผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ (วรรณกรรม มุขปาฐะ) ประจำปี พ.ศ. 2540 และครูภูมิปัญญาพื้นบ้าน รุ่นที่หนึ่ง ประจำปี 2544 เป็นช่างขอที่มีความรู้ความสามารถในการขอ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ละครขอในช่วงแรก ๆ ข้อมูลที่ได้จากแม่บัวซอนส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลด้านการแสดงขอ การปรับเปลี่ยนรูปแบบและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการแสดง โดยเฉพาะในด้านของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ในการขอ ซึ่งข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์ในการขอของแม่ครูบัวซอน นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลทางด้านการถ่ายทอดการขอทั้งการสอนขอที่บ้านและการสอนขอในโครงการสืบสานตำนานซอ

พ่อครูดวงจันทร์ วิโรจน์ อายุ 50 ปี ครูสอนขอประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์ ให้ข้อมูลด้านการสอนขอ โดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างของการสอนขอในวิทยาลัยกับการสอนขอที่บ้าน และรายละเอียดเกี่ยวกับการขอต่าง ๆ ที่มีในอดีตถึงปัจจุบัน

พ่อครูจันทร์ตา เลาคำ อายุ 47 ปี หัวหน้าซอคณะดาวล้านนาซึ่งเพิ่งตั้งเป็นคณะในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ ปัจจุบันพักอยู่ที่บ้านป่าแะ ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม เป็นช่างขอที่ให้ข้อมูลในการขอในทุก ๆ ด้าน ทั้งเรื่องการแสดงของขอที่มีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันอย่างละเอียด รวมทั้งยังได้ให้เอกสารเกี่ยวกับการขอและบทขออีกจำนวนหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาใช้ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่มีในบทขอแต่ละเรื่อง

แม่ครูบัวชุม อินตา อายุ 43 ปี หัวหน้าคณะลูกแม่ปิง อยู่ที่บ้านทุ่งฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง ลูกแม่ปิงเป็นคณะซอคณะหนึ่งของเชียงใหม่ที่ได้รับความนิยมว่าจ้างให้ไปแสดงในงานต่าง ๆ แม่บัวชุมได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการขอที่มีในอดีตถึงปัจจุบัน การปรับเปลี่ยนการแสดง และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขอ ข้อมูลด้านการถ่ายทอดการขอ

พ่อครูกวندا เชียงตา อายุ 50 ปี หัวหน้าชอคณะลูกทุ่งฮิมดอย ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการชอในด้านต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับชอสตรีง ซึ่งพ่อกวنداเป็นช่างชอกลุ่มแรก ๆ ที่นำการชอลักษณะนี้เข้ามาใช้ในการแสดงชอในงาน

แม่แสงเอ้ย สุริยะมล อายุ 52 ปี หัวหน้าชอคณะดาวรุ่ง อยู่ที่บ้านถ้ำ ตำบลสองแคว กิ่งอำเภอดอยหล่อ ให้รายละเอียดข้อมูลละครชอในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ธรรมบุญ หงษ์ทอง ปิยะฉัตร ณ.สงขลา และรังสรรค์ วันดี ช่างชอรุ่นใหม่ เป็นผู้ให้ข้อมูลในด้านการเรียนชอ และเหตุผลในการมาเรียนชอของแต่ละคน รวมถึงได้ให้บทชอหลายเรื่องแก่ผู้วิจัย

นอกจากนี้ยังมีช่างชอและผู้เกี่ยวข้องกับการชออีกหลายคน เช่น พ่อครูอุ้นเลื่อน หงษ์ทอง พ่อเรวัติ พรหมวัติ แม่ลำจวน เมืองพร้าว แม่ผ่องศรี เมืองพาน แม่ครูบัวตอง แก้วฝั้น พ่ออำนวย กล้าพัด ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการชอบางส่วนเพิ่มแก่ผู้วิจัย รวมทั้งรูปภาพประกอบ การชอในอดีต

ในการเก็บข้อมูลกับช่างชอซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยเริ่มด้วยการเข้าไปแนะนำตัวกับช่างชอซึ่งส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะรู้จักช่างชอในงานที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการแสดงชอของช่างชอคนนั้น ๆ จากนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มชอที่อยู่และเบอร์โทรติดต่อเพื่อทำการนัดหมายและเข้าสัมภาษณ์ที่บ้านของช่างชอผู้นั้นต่อไป โดยช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์กับช่างชอแต่ละคนค่อนข้างทิ้งระยะห่างในการเข้าสัมภาษณ์ประมาณ เดือนละครั้งเนื่องจากในช่วงที่เข้าสัมภาษณ์เป็นช่วงที่ช่างชอแต่ละคนมีงานแสดงเข้ามาผู้วิจัยจึงเลือกสัมภาษณ์ช่างชอที่ว่างหรือยังไม่ได้รับงานก่อน หรือบางกรณีผู้วิจัยจะติดตามไปฟังชอในงานต่าง ๆ เช่น งานปอยหลวง งานอินทิล งานขึ้นปีใหม่ งานสืบสาน ล้านนางานเลี้ยงครูชอประจำปี เป็นต้น ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตและฟังชอในงานบ่อยครั้งทั้งทำให้รู้จักกับช่างชออีกหลายคนและเป็นการสร้างความคุ้นเคยของผู้วิจัยกับช่างชอที่ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถซักถามข้อมูลกับช่างชอในระหว่างพักการแสดงได้ หรือไปนั่งสังเกตการชอร่วมกับช่างชอบนเวที และมีโอกาสเห็นพฤติกรรมและปฏิกิริยาของผู้มาฟังชอได้ทั่วถึง

สำหรับช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน 2543 ถึงเดือนสิงหาคม 2544 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 17 เดือน

ช่วงแรก เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการชอ ข้อมูลด้านวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงพื้นบ้านของเชียงใหม่ โดยการเข้าศึกษาการแสดงที่มีในงานฉลองต่าง ๆ ได้แก่งานปอยหลวงตามวัดต่าง ๆ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ งานอินทิล งานไหว้ครูชอประจำปี งานบันทึก

ละครซอออกอากาศ ซึ่งในงานต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสทำความรู้จักกับช่างซอที่มาแสดงในงานเหล่านั้น โดยผู้วิจัยได้ทำการแนะนำตัวกับช่างซอในฐานะของนักศึกษาปริญญาโท จากนั้นได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์มาฟังซอและเรื่องที่ต้องการศึกษา และได้ขอที่อยู่เบอร์โทรศัพท์สำหรับการติดต่อสัมภาษณ์ในโอกาสต่อไป การที่ผู้วิจัยมีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่มาฟังซอในครั้งนี้แรกเป็นเพราะกลุ่มที่ให้ข้อมูลมีความคุ้นเคยกับการสัมภาษณ์จากนักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ที่เคยมาสัมภาษณ์การซอในลักษณะนี้บ่อยครั้ง จึงเข้าใจและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้เข้าพบเพื่อทำการสัมภาษณ์ยังบ้าน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการติดต่อกับช่างซอแต่ละคนเพื่อทำการสัมภาษณ์ยังบ้านของช่างซอแต่ละคนต่อไป

นอกจากผู้วิจัยจะทำความรู้จักช่างซอตามงานต่าง ๆ แล้วผู้วิจัยยังใช้วิธีการเข้าไปยังแหล่งที่มีช่างซออยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเข้าไปที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม เพราะอยู่ใกล้ตัวเมืองมากที่สุด จากการสอบถามจากชาวบ้านในละแวกนั้นทำให้ทราบว่าช่างซออยู่ที่บ้านป่าแฉะหลายคนด้วยกัน ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงเข้าไปสัมภาษณ์ช่างซอตามบ้าน ทำให้ได้ช่างซอที่ได้ช่างซอที่ให้ข้อมูลหลายคนด้วยกัน บางส่วนเป็นช่างซอที่มาจากต่างอำเภอแต่มาพักอาศัยอยู่เป็นระยะ ๆ ในช่วงที่มีงานซอเข้ามา เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทางและการติดต่อนัดพบของผู้ว่าจ้าง ในการเข้าพบช่างซอแต่ละคนในครั้งแรก ผู้วิจัยจะเข้าไปแนะนำตัว กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่มาและสอบถามเกี่ยวกับการซออย่างคร่าว ๆ จากนั้นจึงค่อยทำการนัดหมายสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ในครั้งต่อไป

ช่วงที่สอง เป็นการเข้าศึกษาข้อมูลของการซอทั่วไป ๆ เกี่ยวกับลักษณะการซอรูปแบบการซอในอดีตปัจจุบัน การแสดงซอในงานต่าง ๆ การถ่ายทอดการซอ เป็นต้น ลักษณะของการสัมภาษณ์กับช่างซอเป็นรายบุคคลตามบ้าน โดยอาศัยโอกาสและช่วงเวลาที่ช่างซอไม่มีการะงานแสดงเข้ามาสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการโดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งประมาณ 2 ชั่วโมง เรื่องที่ทำการสัมภาษณ์กับช่างซอจะเป็นคำถามในลักษณะเดียวกันทั้งหมด เนื่องจากผู้วิจัยต้องการนำแนวคิดและข้อมูลที่ได้จากช่างซอแต่ละคนมาเปรียบเทียบและตรวจสอบกับเนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้ ในการสัมภาษณ์ช่างซอแต่ละคนผู้วิจัยจะเข้าสัมภาษณ์หรือเข้าพบประมาณประมาณ 2 ครั้งต่อเดือน นอกจากการเข้าสัมภาษณ์ช่างซอยังบ้านแล้วผู้วิจัยได้ติดตามไปฟังซอตามงานต่าง ๆ เพื่อให้ช่างซอเกิดความคุ้นเคยกับผู้วิจัย ซึ่งการที่ผู้วิจัยเข้าไปฟังซอตามงานที่ช่างซอผู้นั้นไปแสดงบ่อยครั้งทำให้ผู้วิจัยได้เห็นข้อมูลจริงจากการแสดงที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในช่วงที่ผู้วิจัยติดตามไปฟังซอบ่อยครั้งทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับช่างซออีกหลายคน

และได้มีโอกาสพูดคุยกับช่างชอหลายคนซึ่งลักษณะการสนทนากับช่างชอ ในระยะนี้ผู้วิจัยกับช่างชอมีความสนิทสนมคุ้นเคยมากขึ้น ทำให้สามารถซักถามประเด็นการชอได้อย่างละเอียดกว่าในระยะแรก

นอกจากการเก็บข้อมูลกับช่างชอซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยตรงแล้ว ผู้วิจัยยังถือโอกาสที่ฟังชอในงานต่าง ๆ ทำการสัมภาษณ์ผู้มาฟังชอในแต่ละแห่งไปด้วยพร้อม ๆ กับสัมภาษณ์ผู้จัดงานหรือผู้ติดต่อว่าจ้างช่างชอมาแสดงในงาน แต่ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างยังไม่สะดวกในการให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการเข้าสัมภาษณ์ในภายหลัง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการเข้าไปในชุมชนและสอบถามคนในชุมชนที่เคยฟังชอหรือมีการว่าจ้างชอไปแสดงในงาน เมื่อได้คนที่เคยฟังชอหรือเคยว่าจ้างชอมาแล้วก็จะทำการแนะนำตัวและสัมภาษณ์คนเหล่านั้น โดยประเด็นที่ทำการสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องการชอในอดีตกับปัจจุบัน เรื่องที่นิยมฟัง เหตุผลในการฟังชอ เหตุผลในการว่าจ้าง ประโยชน์ของชอ เป็นต้น

ช่วงที่สาม เป็นช่วงของการเริ่มเรียบเรียงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น การสัมภาษณ์ข้อมูลในช่วงนี้จะเจาะลึกมากขึ้นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ยังเข้าร่วมงานและกิจกรรมของช่างชอในโอกาสต่าง ๆ ด้วย คือ กิจกรรมการเลี้ยงครูประจำปี ซึ่งในงานเลี้ยงครูประจำปีนี้เองทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพของการรวมกลุ่มของช่างชอที่มาจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และมีโอกาสทำความรู้จักกับช่างชอเพิ่มเติมอีกหลายคน ในข้อมูลด้านการถ่ายทอดผู้วิจัยได้เข้าถึงเหตุการณ์สอนชอจริงของแม่ครูบัวตอง แก้วผื่น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงขั้นตอนการเรียนชอจริงว่ามีลักษณะการเรียนการสอนอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมในการเสวนาเรื่องดนตรีวิถีพื้นบ้าน ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการจัดงานครั้งแรกที่มีช่างชอเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ในงานมีแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเรื่องดนตรีและเพลงชอโดยเฉพาะ ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลการชอบางเรื่องเพิ่มเติมในระดับลึก

ช่วงที่สี่ เป็นช่วงของการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป โดยบางเรื่องที่ใช้คำเฉพาะในกลุ่มช่างชอหรือเรื่องที่เป็นรายละเอียดของพิธีกรรมการแสดง สิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรม ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบกลับกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อความถูกต้องของข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการจัดเก็บ เรียบเรียงและบันทึกข้อมูลในทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์ทำให้การวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลสะดวกขึ้นและมองเห็นถึงประเด็นที่ต้องทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่แยกตามประเด็นและหัวข้อที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ แล้วจึงทำการตรวจสอบข้อมูลแต่ละประเด็นด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยสังเกตจากคำตอบหรือข้อมูลที่ได้จากแนวคำถามเดียวกันที่มาจากผู้ให้ข้อมูล

แต่ละคน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตหรือการแสดงจริง เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและชัดเจนตรงกับความจริงมากที่สุด หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ครบถ้วนและถูกต้องแล้ว จึงทำการวิเคราะห์และสรุปผล แล้วจึงทำการเรียบเรียงเขียนเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้านลักษณะการขอโดยการเปรียบเทียบกับการแสดงจริงที่มีในงานที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกต การฟังเพลงขอที่ออกอากาศและเพลงขอจากเทปคาสซึ่งมีทั้งเพลงขอแบบเก่าและเพลงขอร่วมสมัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การตรวจสอบข้อมูลในเรื่องเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน จากนั้นนำข้อมูลบางส่วนที่เรียบเรียงแล้วนำไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ข้อมูลที่ทำการตรวจสอบกลับส่วนมากจะเป็นรายละเอียดของพิธีกรรมและขั้นตอนการแสดงขอ หรือคำศัพท์เฉพาะเกี่ยวกับการขอซึ่งผู้วิจัยอาจจะเขียนหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพื่อไม่ให้ข้อมูลที่ได้อผิดพลาดจึงให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เมื่อได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพียงพอสามารถตอบคำถามของการวิจัยได้แล้วจึงทำการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับขอทั้งในส่วนของผู้แสดง ผู้ฟังและผู้จ้าง รวมถึงจากการสังเกตการแสดงในงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการแสดงโดยตรงและการแสดงผ่านสื่อต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการคงอยู่ ลักษณะและรูปแบบที่มีในปัจจุบัน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่ได้ในช่วงแรกของการวิจัยจะนำมาตรวจสอบความถูกต้อง และจัดแยกข้อมูลออกเป็นหัวข้อย่อยตามประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษา จากนั้นจึงนำข้อมูลมาตีความ และดูความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่มีในแต่ละประเด็น แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้